

Odgovorni naravoslovni turizem je naložba v nas same

Petra Draškovič Pelc

Medved je prav gotovo ena od najbolj karizmatičnih živali. Ne samo pri nas, ampak tudi v Evropi. Je tudi žival, katere navzočnost vzbuja močna čustva: čustva občudovanja, a tudi čustva sovraštva. Prepletajo se seveda tudi vse različice vmes, od strahu do spoštovanja.

Mnogi, ki me poznajo, vedo, da sem z medvedmi tudi sama precej povezana. Ne le s krščenimi, kar je del moje dediščine maminih staršev (ki se pišejo Medved), ampak zaradi mojih osebnih zanimanj in poslovnih poti tudi s takimi, ki živijo v naravi. Največ na Kočevskem, ki je sedaj moj dom in kjer se redno srečujem z njihovo navzočnostjo v prostoru. Čeprav mnogokrat velja, da je medved nekakšen neuradni simbol kočevskega prostora, pa velja opozoriti, da medvedovi poseljujejo precej širši prostor dinarskega območja, njihovo območje razširjenosti se pri nas razteza tudi do alpskega sveta. Formalno so del alpsko-dinarsko-pinske populacije, torej so del vrste, ki poseljuje območje od vzhodnih Alp v Avstriji in severovzhodni Italiji pa vse do gorovja Pindos v Grčiji.

Medvedji mladič. Foto: Petra Draškovič Pelc.

Slovenija leži na severozahodnem robu strnjene območja dinarske populacije medveda in je s tem najbolj zahodni del območja razširjenosti rjavega medveda v srednji Evropi. V Sloveniji v to sodita območje visokega zahodnega krasa s Postojno in območjem Razdrtega ter območje Notranjske in Kočevske regije z belokranjskim delom. Sega pa tudi do

Alp in pomeni pomemben vezni člen med deželami srednje in južne Evrope. Torej ni nič nenavadnega, da se medvedovi pojavijo tudi v Alpah, čeprav tedaj dvignejo največ prahu. Pa ne le tedaj, ko se pojavijo gobe na Pokljuki, da bi z njim strašili morebitne gobarske navdušence.

Mogočno telo, gracioznost gibanja, eleganca. Skoraj neslišno drsi skozi gozd, največkrat ponoči, in se spretno izogiba ljudem, saj ima prirojeni strah pred njimi. Foto: Petra Draškovič Pelc.

V zadnjem času si vedno več ljudi želi videti medveda v naravnem okolju. Opazovanje medveda marsikje vključujejo tudi že v turistično ponudbo. Skrbno načrtovane turistične dejavnosti, povezane z medvedmi, lahko pomenijo prednost tako za lokalno skupnost in turizem kot tudi za medvede. Ne nazadnje odgovorni medvedji turizem lahko pripomore tudi k izboljšanju odnosa do te vrste.

Ne bom zanikala, prej bi poudarila, da je to nepozabno in izjemno doživetje. Sama sem svoja prva srečanja imela prej z aljaškimi grizliji kot s kočevskimi medvedmi. A ko ga vendarle uzreš, z varne razdalje, tega mogočnega kosmatinca, je občutek edinstven. Nepozaben. Že sam sprehod v njegovem okolju te obda z drugačnim občutkom. Zame je privilegij, biti v gozdu, kjer veš, da je doma tudi medved. Včasih se razveseliš od-tisa njegove stopinje v blatu, včasih iztrebka na poti. A še bolj, ko ga uzreš. Mogočno telo, gracioznost gibanja, eleganca. Skoraj neslišno drsi skozi gozd, največkrat ponoči, in se spretno izogiba ljudem, saj ima prirojeni strah pred njimi.

Pa vendarle, stiki se zgodijo večkrat, veliko je prijetnih, lepih srečanj z medvedmi, žal pa tudi manj prijetnih, a medijsko bistveno bolj

odmevnih. Ranjena pašna živina, poškodovani čebelnjaki, (sicer zelo redki) napadi na človeka. Ne bom se tokrat spuščala v analizo napadov, saj to ni namen mojega pisanja. Vsi, ki delujemo na tem področju, se zavemo, da je sobivanje z medvedom, kot tudi z drugimi velikimi zvermi, zelo kompleksno in velik izziv za vse in je pri tem potrebno veliko preudarnosti, veliko strpnosti in tudi razuma. Medved ravna nagonsko, človek pa ima možnost uporabljati razum in s tem posredno vplivati na svoja dejanja.

Zakaj sploh pišem o tem, zakaj se ponovno lotevam medvedjih zgodb? K temu me je spodbudil zapis na spletni strani naravovarstvene organizacije *Serengeti Watch* (<https://wolfganghthome.wordpress.com/2016/09/01/what-is-the-next-big-threat-to-the-serengeti/>), kjer opisujejo dve nedavni nesreči v času velikih migracij, ko se več milijonov divjih živali zaradi suše vsako leto seli iz Serengetija v Maro (Serengeti in Mara sta nacionalna parka na območju med Tanzanijo in Kenijo). Nekatere živali dosežejo reko Maro, ki je največja in zelo resna ovira v času migracije, že v začetku avgusta, nekatere pa se podajo proti rezervatu Maasai Mara šele septembra in oktobra. V zapisu poročajo o dogodkih, ki se ne bi smeli zgoditi: brez-

umno divjanje voznikov do reke, ogrožanje živali pri prečkanju reke ter boj za najboljši položaj za opazovanje tega veličastnega dogodka – prečkanja. Verjetno je takih zgodb še več. Verjamem, da so številni fotografi za dober posnetek pripravljani položiti svojo glavo na levji krožnik, pa vendarle mora vsak ohraniti osnovno spoštovanje in etično držo do živega bitja, mu ne škoditi ali ga zavestno ne vznemirjati.

Kljub temu, da so omenjene selitve izjemni dogodki in zagotovo doživetje, ki močno prevzame tako turiste kot fotografe, ne smemo pozabiti, da je to za živali življenjska pot, pot preživetja. Številni gnuji, ki se komaj skotijo, se morajo v dobrih petnajstih minutah naučiti tekati, da preživijo. Nanje prežijo vse vrste plenilcev, od levov in gepardov do krokodilov. Če ne najdejo vode in hrane, so izčrpani in smrtnost se poveča. Ja, zakoni narave niso prizanesljivi, čeprav ima vsa ta smrtnost svoj pomen tudi v življenjskih krogih ravnice Serengetija. A ko k temu doda svoj pečat še človek, je to lahko že korak preveč. Govorim seveda o divjanju safari vozil, ki poskušajo turiste pripeljati do najbolj zanimivih točk, kjer živali prečkajo reko. Namesto lažje dostopnih delov, se pravi takih, kjer je voda plitvejša, morajo živali zabresti v globoko vodo, kar jih še dodatno izčrpa. Da ne omenjam voznikov, ki brez nadzora divjajo in med katerimi se vnamajo prave vojne. V divjanju za dobro izhodiščno točko se dogajajo nesreče, k sreči tokrat ni bil poškodovan nihče izmed potnikov.

Pri tem se seveda pojavljajo ključna vprašanja: Kdaj je gostov preveč? Kdaj je njihov vpliv na življenje živali v določenem življenjskem prostoru tako moteč, da je lahko že škodljiv? Kdaj je turizma preveč? In seveda, kako ga ustrezno omejiti oziroma urediti? Zagotovo ni preprosto odgovoriti na vsa ta zapletena vprašanja. Turizem je predvsem gospodarska panoga in ne naravovarstvo. Je pa pomembno, da se vseh teh vprašanj zavedamo, da se zavedamo, da dolgoročno takega turizma ne bomo mogli graditi, če

ne bo temeljil na trajnosti. Nekoč, še v študijskih časih, sem skoraj vsak konec tedna zahajala v Križno jamo. Zame je to eden najlepših biserov jamskega sveta s številnimi podvodnimi jezери, krhkimi sigastimi pregradami in kostmi jamskega medveda. Tedanji oskrbnik je večkrat poudarjal, da bi lahko imeli vsak dan tristo gostov v vodnem (najbolj občutljivem) delu, »pa se zavestno omejujemo na največ eno do dve skupini na dan. Zavestno. Ker želimo jamo ohraniti.« Res, pri nas ni velikih selitev gnujev, so pa medvedi tisti, ki pritegnejo turiste. V nedavni oddaji *Fokus* na POP TV so sicer predstavili nekatere vidike tega tako imenovanega »medvedjega« turizma oziroma fotolova. Privlačna dejavnost, tržna niša in velik magnet. Mnogokrat slišimo, da nas tujci učijo in opozarjajo, kako lepo je pri nas, kakšne neverjetne možnosti in danosti imamo. Pa ti tujci dejansko tudi kaj pripomorejo k ohranjanju tega izjemnega življenjskega prostora?

Številne zgodbe na terenu mi včasih dvignejo pritisk, ko slišim, kako »vsi ti tuji fotolovci« vseprek opazujejo medveda, se hvalijo, da postavljajo kamere pred medvedje brloge, drvijo za medvedi po prašnih gozdnih cestah, nastavljajo jabolka, krofe in ne vem kaj še vse, da bi ga fotografirali, videli. Prvič, postavljanje kamer in fotoaparatorov v bližini brlogov je seveda zavestno vznemirjanje živali. Vse od leta 1993 je medved v Sloveniji na rdečem seznamu ogroženih vrst, varuje pa ga tudi Bernska konvencija. Še raziskovalci morajo za svoje nekoliko bolj invazivne dejavnosti, kot sta odlov in telemetrija, pridobiti posebno dovoljenje Agencije Republike Slovenije za okolje.

Hranjenje medvedov je seveda sporno in celo kaznivo, če ni predpisano v okviru lovsko-upravljaljskih načrtov (lovskih družin oziroma lovišč s posebnim namenom). Nema lokrat lahko v bližnji gozd zavržena jabolka, odpadki gospodinjev ali bogneđaj kakšni klavniški odpadki povzročijo konflikte, saj se medved v svojem oportunističnem vede-

Do jeseni medvedi pridobijo tudi na teži. Foto: Petra Drasković Pelc.

nju začne približevati naselju, ker pač tam lažje najde hrano. Da ne bo pomote, tja jo je nastavlil človek. In rezultat – konfliktnega medveda je, če se njegovo vedenje ponavlja in stopnjuje, nemalokrat treba odstreliti. Pojavljanje medvedov v bližini naselij, za kar je praviloma kriv človek, znižuje strpnost do njih in pomeni eno najbolj perečih groženj za dolgoročno varstvo medveda. Nedavno je v okviru projekta LIFE DINALP BEAR izšla priročna zloženko o tem, kako preprečimo medvedom dostop do hrane človeškega izvora (<http://dinalpbear.eu/izdali-smo-novo-zlozenko-z-naslovom-preprecimo-medvedom-dostop-do-hrane-cloveskega-izvora/>).

V oddaji *Fokus* je manjkalo tisto ključno sporočilo, ki pa ga ne bi smeli spregledati. Pa ne zato, ker novinarki o tem ne bi govo-

rila, pač pa zato, ker morda ta plat ni toliko zanimiva za javnost, ker morda predstavlja določene omejitve. To je odgovorno ravnanje, ki je povezano s tem, da poskušamo ohraniti naravno plašnost medveda pred človekom, da ga ne navajamo na bližino ljudi. Da je odgovorno opazovanje te naše najbolj karizmatične živali urejeno tako, da ga opazujemo iz posebej za to namenjenih opazovalnic s primernim vodnikom, v časovnem obdobju, predvidljivem za medveda, da poskušamo preprečiti morebitna presenečenja, da se v okolju obnašamo spoštljivo in da si končno spet prikličemo v zavest tisto, kar se pozablja na vsakem koraku. *Etičnost*. Da vemo, kdaj je treba odnehati, kdaj stopiti korak nazaj. Kdaj fotoaparat pospraviti, ker s tem lahko vrsti škodujemo. Tudi sama

Ne le živali, tudi gozd je lahko fantastičen. Foto: Petra Draškovič Pelc.

sem fotografinja in vem, kako močna je želja po novem, drugačnem posnetku, a v sebi se trudim ohraniti tisto najpomembnejše - *spoštovanje* do vseh živih bitij. In se kdaj tudi zavestno vrniti domov brez »tistega posnetka«, ki bi lahko bil škodljiv in moteč za vrsto.

Za vse tiste, ki se srečujete z medvedjimi zgodbami v turizmu, je osnovno (in nujno) čtivo o odgovornem ravnanju pri opazovanju medvedov pri nas nastalo tudi v okviru projekta LIFE DINALP BEAR, kjer so strokovnjaki podali smernice, kako peljati te zgodbe tako, da bo vpliv na medvede najmanjši. To vse je dostopno tudi na spletni povezavi http://dinalpbear.eu/wp-content/uploads/Odgovorno-opazovanje-medvedov-v-severnih-Dinaridih_SI_web.pdf.

Za tiste, ki vas je strah gobarjenja, sprehodov v gozdu in se bojite srečati medveda, tudi zloženka s ključnimi napotki, kako ravnati ob srečanju z medvedom, ne bo odveč (http://dinalpbear.eu/wp-content/uploads/2015/02/ZLO%C5%B DENKA___SLO-WWW.pdf). Na kratko povzemam sledeče: ko ste v gozdu, imejte pse na povodcih, ne

približujte se medvedjim mladičem in nikar ne hodite v bližino brlogov!

Pa da ne bo pomote, želim si, da bi čim več ljudi imelo priložnost videti to veličastno žival in navsezadnje našo dediščino v živo v naravi. Jo občudovati, spoznati njeno življenje, ekologijo, razumeti njeno vlogo v okolju. S krovnimi vrstami, kar medved nedvomno je, varujemo tudi vse druge vrste kot tudi njihov življenjski prostor. Da bi imeli možnost spoznati, kako krhke in kako soodvisne so vezi v naravi in kako pomemben člen v tej zgodbi smo tudi ljudje.

In če se vrnem nazaj k zgodbam migracij iz Serengetija ali medvedjim pri nas - seveda je po toči zvoniti prepozno, lahko pa poskušamo takšne in podobne turistične dejavnosti čim prej nadgraditi z *odgovornimi* praksami. Da, zeleni turizem sta tudi opazovanje in doživljanje narave in fotolov pri tem seveda ni nobena izjema. Le naj bo v duhu trajnosti in spoštovanja. Ohranjena narava je dragocenost, je mogočno darilo naših prednikov in velika odgovornost prav nas, da jo vsaj takšno predamo našim zanamcem.